

ਸਕਸੈਸ ਸਟੋਰੀ



1. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
2. ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ
3. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਮੈਟ੍ਰਿਕ
4. ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ 16 ਸਾਲ
5. ਛੱਪੜ ਦੀ ਕਿਸਮ
ੳ) ਪੰਚਾਇਤੀ (ਰਕਬਾ ਹੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਨਿਲ
ਅ) ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ (ਰਕਬਾ ਹੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ) 8.4 ਹੈਕਟਰ
6. ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਏਰੀਆ 8.4 ਹੈਕਟਰ
7. ਕਲਚਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਸੈਮੀ ਇਨਟੈਂਸਿਵ
8. ਸਟਾਕ ਕੀਤੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਕਾਮਨਕਾਰਪ,
ਰਾਹੂ, ਕੱਤਲਾ, ਮੁਰਾਖ
9. ਮੱਛੀ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ/ ਹੈਕਟਰ /ਸਾਲ 6000 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ/ਹੈ:
10. ਡਿਟੇਲ ਸਟੋਰੀ (ਲੱਗਭਗ 500 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) ਨੱਥੀ ਹੈ

(ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ)

ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੇ ਹਸਾਤਖਰ
ਪੁੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ
ਪਿੰਡ - ਮਾਣੇ ਮਾਜਰਾ
ਤਹਿ: ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ
ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ

ਸੇਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ-ਵਿਕ ਵਰਦਾਨ

ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੈਂਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਸੇਮ ਦੀ ਚਪੇਟ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ: ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ 15-16 ਫੁੱਟ ਤੇ ਹੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬੋਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਸਰਕੰਡਾ, ਦਿਬ ਅਤੇ ਕਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਂ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਰਦੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਕਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਝੋਨੇ/ਜੀਰੀ ਦੀ ਹੀ ਫਸਲ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਸੇਮ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫਸਲ (ਝੋਨੇ) ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਤੇ ਕਟਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਲੇਬਰ ਦਾ ਕਾਫੀ ਖਰਚਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁਨਾਫਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸੇਮ ਦੀ ਸਮਸਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਮਾਣੇ ਮਾਜਰਾ ਦੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਕਾਰ ਪਈ ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਧੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਧੰਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਖੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਵਿਖੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ 5 ਰੋਜ਼ਾ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਕੌਰਸ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਿਤੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਸਾਲ 1988 ਵਿੱਚ 5 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਤਲਾਅ ਬਣਾਇਆ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪੂੰਗ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ, ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਛੱਪੜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਜਲਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਸੋਚ, ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਖੁਦ ਤਲਾਸ਼ਿਆ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਵਧਿਆ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਚੌਖਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੇ ਸਾਲ 1990 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੇਮ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਰ 6 ਏਕੜ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਲਾਅ ਪੁੱਟ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਧੰਦੇ ਦੀ ਜਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਸੱਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਦੇਖਭਾਲ/ਸਾਭ ਸੰਭਾਲ/ਮੰਡੀਕਰਨ ਆਦਿ ਲਈ ਜਿਆਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਲੇਬਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਵੇਚ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫੱਸਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧੱਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇਂ-2 ਸਿਰ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ 3 ਏਕੜ ਅਤੇ ਸਾਲ 2014 ਵਿੱਚ 7 ਏਕੜ ਰਕਬੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਪੁਲਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਵੇਚਨ ਉਪਰੰਤ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੱਛੀ ਦੇ ਤਲਾਅ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੁੱਲ 21 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ

ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਇਸ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤਲਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਾਪੁਲਰ ਦੇ ਦਰਖੱਤ ਲਗਾ ਕੇ 'ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕਮ ਬਾਗਬਾਨੀ' ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਅਪਣਾ ਕੇ ਇਸ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੱਛੀ ਫੜਨਾਂ ਅਤੇ ਵੇਚਨਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਡਮੁੱਲੇ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਮਾਣੇ ਮਾਜਰਾ ਦੀ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੀ ਸੋਮ ਪ੍ਰਾਭਾਵਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੋਚ ਰਖਦਿਆਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਇਹ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਸਕਸੈਸ ਸਟੋਰੀ



- | | |
|---|------------------------------|
| 1. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ | ਸ੍ਰੀ ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ |
| 2. ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ | ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ |
| 3. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ | ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪਾਸ |
| 4. ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ | ਚਾਰ ਸਾਲ |
| 5. ਛੱਪੜ ਦੀ ਕਿਸਮ | |
| ੳ) ਪੰਚਾਇਤੀ (ਰਕਬਾ ਹੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ) | 2.00 ਹੈਕਟਰ |
| ਅ) ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ (ਰਕਬਾ ਹੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ) | 2.80 ਹੈਕਟਰ |
| 6. ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਏਰੀਆ | 4.80 ਹੈਕਟਰ |
| 7. ਕਲਚਰ ਦੀ ਕਿਸਮ | ਸੈਮੀ ਇਨਟੈਂਸਿਵ |
| 8. ਸਟਾਕ ਕੀਤੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ | ਕਾਮਨਕਾਰਪ, ਰਾਹੂ, ਕੱਤਲਾ, ਮੁਰਾਖ |
| 9. ਮੱਛੀ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ/ ਹੈਕਟਰ /ਸਾਲ | 6000 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ/ਹੈ:/ਸਾਲ |
| 10. ਡਿਟੇਲ ਸਟੋਰੀ (ਲੱਗਭਗ 500 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) | ਨੱਥੀ ਹੈ |

ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)

ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੇ ਹਸਾਤਖਰ

ਪੁੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਪਿੰਡ - ਕੋਟਲਾ ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ

ਤਹਿ:- ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

ਜਿਲ੍ਹਾ - ਰੂਪਨਗਰ

ਸਰਪੰਚ ਫਿੱਸ ਫਾਰਮ-ਇੱਕ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਭਾਰਤ ਦੀ 70% ਅਬਾਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਕਿਤੇ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਧਮੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਹਰੀ ਕਰੰਤੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨਾਜ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਵਢਮੁਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ 'ਅੰਨਦਾਤਾ' ਅਖਵਾਇਆ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੋਨੇ ਜਿਹੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੱਸਲਾਂ ਉਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣ ਦੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਨ-ਸੁਵਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕੇ ਨਾਲ-2 ਸਹਾਈ ਧੰਦੇ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ-2 ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਿਤੇ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।:

ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਸੇਮ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਨਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਭੌਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਪਦੇ ਹੋਏ ਜਿਲੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ! ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਕਦਾ ਹੀ ਜਿਲਾ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿੱਚ ਤਹਿਸੀਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਿਤੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਲਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ-ਕੋਟਲਾ ਸੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸਾਨ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ, ਨਵੀਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਪੜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਵਧਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਉਕਤ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ! ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਖਾਣੀ ਗਈ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਢਲੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਖੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ !

ਇਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇਧ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਬੰਧਤ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲ 2011 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ 5 ਏਕੜ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਹੋਏ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ! ਇਹ ਛੱਪੜ ਉਸ ਵੱਲੋਂ 60000/- ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਸਾਲ 2011 ਦੌਰਾਨ 3.00ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮੁੜ ਸਾਲ 2012 ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਛੱਪੜ ਰੁ:70000/- ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲੀਜ ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਸਮੇਂ-2 ਸਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇਧ ਦੇ ਬੱਲ ਬੂਤੇ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਚ ਚੌਖਾ ਵਾਧਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਧੰਦੇ ਤੋਂ ਹੋਏ ਮੁਨਾਫੇ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਕਤ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ 7 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਮੱਛੀ ਛੱਪੜ ਪੁੱਟ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ

ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਲ 2014 ਦੌਰਾਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਪੜਾ ਵਿੱਚ ਏਰੀਏਟਰ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਏਰੀਏਟਰ ਉਪਰ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਰ.ਕੇ.ਵੀ.ਵਾਈ. ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 50% ਸਬਸਿਡੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੇ 12 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਜੇ ਗੋਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਛੱਪੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇੰਟੇਗਰੇਟਡ ਫਿਸ਼ ਫਾਰਮਿੰਗ ਵੱਜੋਂ ਸੂਰ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਿਤੇ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੋਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਲਦੀ ਸੂਰ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵੱਜੋਂ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਬਹੁਤ ਘਟੇਗੀ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੇ ਸੁਧ ਲਾਭ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ !

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ-2 ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਾ ਆਪਣਾ ਕੇ ਜਿਥੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਵੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕਿਤਾ ਅਪਨਾਉਣ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਅਤੇ ਵੇਚਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੱਛੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਬੂਝ, ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਸਤਕਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣਿਆ ਹੈ।

Proforma- A

Success story



- 1) **Name of the Farmer** : **Sh. Harpreet Singh**
- 2) **Father's Name** : **Sh. Surmukh Singh**
- 3) **Educational qualification** : **Matric**
- 4) **Experience in the fish culture** : **16 years**
- 5) **Type of Pond**
 - a) **Panchayati (Area in hectare)** : **Nil**
 - b) **Private (Area in hectare)** : **8.4 hectare**
- 6) **Total area under fish culture** : **8.4 hectare**
- 7) **Type of culture** : **Semi-intensive**
- 8) **Type of fish stocked** : **Common Carp, Rohu, Catla, Mrigal**
- 9) **Fish production in kg/hectare/year** : **6000 kg/hectare/year**
- 10) **Detailed Story atleast in 500 words.** : **Attached herewith**

Harpreet Singh

(Harpreet Singh)

Signature of the farmer

S/o – Sh. Surmukh Singh

Vill. - Mane Majra

Teh. – Chamkaur Sahib

Distt. - Rupnagar

Marshy Lands.....A boon for fish farming.

Punjab is known as the food bowl of India as the food production has been very high in this state. Punjab farmers are known for their diligence & adopting modern technologies to increase his farm produce. Now a day's diversification in agriculture is being promoted by the state Govt. For this farmers are being motivated to adopt other allied agricultural activities along with the conventional crops of wheat & rice in order to raise their level of income from the farming system.

Punjab farmer is very innovative & used the resources available in his surroundings very wisely. In some parts of the state there is a problem of water logging due to which farmers have great losses. They earn nothing from their such lands.

Same was the case with the farmers of tehsil Chamkaur Sahib in Distt. Rupnagar. The no. of villages on the right side of Sirhind canal were under the effect of water logging. Farmer's of the area get only one crop of rice in a year due to this problem. Earning from the marshy land was very low. To counteract this problem and to get maximum benefit from it a young farmer named Sh. Harpreet Singh of village Mane Majra thought of starting fish farming. He approached the Distt. Fisheries Officials to know about fish culture. For this he got earning from Fish Farmers development agency Rupnagar. As a result, in 1988 he constructs a Fish pond in 5 acres of his water logged land. He faced a lot of problems in the construction of pond in the marshy land but with full technical

support of the Fisheries department he becomes successful in starting fish farming. He stocked the pond with quality fish seed from the Govt. Fish seed farm Rupnagar. Proper feeding & management practices give him good fish production from the pond. He made very good profit from the fish sell in the first two years. Having so much earning by adopting fish farming in his low earning marshy land, in 1990 he excavated another pond of 6 acres and brought it under fish culture with his hard work and innovative ideas to move ahead and get more and more income from his low earning marshy land he converted all his land in fish ponds and adopted fisheries as a full time activity. At present he is running fish farming in 21 acres of his hand. During the fisheries development activity he remain in contact with the officials of the Distt. Fisheries Department and get all sort of technical & financial assistance time to time.

Adopting fish farming in his marshy land, not only he has generated a regular source of income for himself but has also generated employment for other peoples, who are engaged in different fisheries activities such as catching & selling of the fish.

Proforma- A
Success stories



- 1) **Name of the Farmer** : **Sh. Jagwinder Singh**
- 2) **Father's Name** : **Sh. Bhagwant Singh**
- 3) **Educational qualification** : **Primary**
- 4) **Experience in the fish culture** : **4 years**
- 5) **Type of Pond**
 - a) **Panchayati (Area in hectare)** : **2 hectare**
 - b) **Private (Area in hectare)** : **2.80 hectare**
- 6) **Total area under fish culture** : **4.80 hectare**
- 7) **Type of culture** : **Semi-intensive**
- 8) **Type of fish stocked** : **Common Carp, Rohu, Catla, Mrigal**
- 9) **Fish production in kg/hectare/year** : **6000 kg/hectare/year**
- 10) **Detailed Story atleast in 500 words.** : **Attached herewith**

(jagwinder Singh)

Signature of the farmer

S/o Sh. – Bhagwant Singh

Vill – Kotla Surmukh Singh

Teh – Chamkaur Sahib

Distt. – Rupnagar

SARPANCH FISH FARM – A SUCCESS STORY

Punjab is called the granary of India. Food production has been high in this state Punjab farmers are known for their hard work and adopting modern technologies. Today however, Punjab is a story of degraded soil, depleted water tables, reduced productivity and farmers suicides. In the mid of 20th century, India had to import food due to the severe shortage in food production. The collective effort of Govt & scientists found a new way of agriculture called 'Green revolution'. Soon the green revolution was fully adopted in India, particularly in Punjab by using new seed varieties which needed chemical fertilizers, pesticides & water in large quantities. This greatly increased the crop yield & Punjab farmer became rich. But the intensive cultivation of land result in its deterioration. Agricultural lands are slowly turning barren. Punjab farmer is under high debts due to the rising cost of agricultural inputs, machinery & declining crop yield. All this is forcing him to commit suicides. This frightening scenario has led the Punjab Govt to think other way to save the Punjab farmer. One of the most effective way is to motivate the farmer to adopt other allied agricultural farming systems through diversification in the conventional crop system. Inland fish culture is one of the most effective & beneficial venture along with the agricultural practices.

No. of village were water logged in Teh. Chamkaur Sahib of Distt. Rupnagar. Farmers have less earning due to water logging in their land. Department of Fisheries approached them and motivated to adopt fish farming to raise the source of their in come. As a result SH. Jagwinder Singh S/o Sh. Bhagwant Singh of Village Kotla Surmukh Singh approached the District department.

Finding him very much enthusiastic for adopting Fish culture, he was imparted full training regarding Pond fisheries at Fish Farmers development agency, Katli, Rupnagar. As per departments guidelines he started fish farming by taking village Panchyat pond on lease in year 2011 for one year only. He paid Rs 60000/- per year as lease money for 5 acres village Panchayati Pond. He was guided in all respect for fish culture by the department officials. As a result he earned Rs. 3.00 Lac from Fish production in that year. Getting huge profit from fish he again extended his lease for the year 2012 by paying Rs. 70000/- per year to the Panchyat. with his diligence & Crave to do more, he got many fold increase in his income from fisheries in that year also.

As a result he excavated new fish ponds in an area of 7acres in his agricultural Land in the year 2013 - 14. Now he is doing fisheries in 12 acres of land including Panchyat one. Fisheries department is providing him every sort of Financial and technical assistance. As part of it subsidy for excavation has been disbursed to him. To enhance fish production the farmer has installed a two paddled aerator in his fish ponds under the prestigious guidance of fisheries deptt. For this 50% subsidy is being given to him. He is keeping 12 animals for milk production & using the fresh dung of these animals in his ponds as a organic manure. He is being motivated to adopt piggery as a part of integrated fish farming in order to get more production from his fish ponds. He has given a positive response for this & will start piggery very soon which will reduce the inputs cost and increase in his net profit.

Sh. Jagwinder Singh, with his progressive vision & hard work has not only raised his financial status but also contributed to the

income of gram Panchayat. He has also generated employment for other people engaged in fisheries activities such as fishing & selling of the fish. This innovative farmer has become a source of inspiration for other farmers also in his area.

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

(ਮਾਡਰੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਐਗਰਿਕਲਚਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਫਿਸ਼ ਫਾਰਮਜ਼)

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

(ਮਾਡਰੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਐਗਰਿਕਲਚਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਫਿਸ਼ ਫਾਰਮਜ਼)